

25.92x34.42	1/4	10	עמוד	הפליט - כל השבוע	17/08/2018	64845389-7
ד"ר אלי כרמון - 84260						

10
כל השבוע
שופטים | ו' באלול תשע"ח

סנקציות סובבות עולם // המלחמה

הכלכלית של טראמפ נגד מדינות סוררות

מלחמת העיצומים

מצפון קוריאה ועד איראן, טורקיה ואפילו רוסיה, כולם ספגו את הסנקציות הכלכליות של הכלכלה הגדולה בעולם. ד"ר אלי כרמון, חוקר בכיר במכון למדיניות נגד טרור, ופרופ' איתן גלבוע, מומחה לענייני ארה"ב וראש המרכז לתקשורת בינלאומית באוני' בר אילן, בוחנים את השיטה של טראמפ להשגת יעדי

25.46x31.03	2/4	עמוד 11	הפלים - כל השבוע	17/08/2018	64845355-0
ד"ר אלי כרמז - 84260					

צבאי יצחקי

טראמפ הוא איש עסקים חסר ניסיון פוליטי, אבל הניסיון שלו בעסקים בא לידי ביטוי בדרך שבה הוא מנהל את מדיניות החוץ.

את התובנה הזו, מציב פרופ' איתן גלברע מומחה לענייני ארה"ב וראש המרכז לתקשורת בינלאומית באוני' בר אילן כשביקשנו ממנו להתעמק בדפוסי העבודה של נשיא ארה"ב. עוד ועוד מדינות סופגות סנקציות כלכליות כבדות, האוימים, לא הצבאיים כי אם הכלכליים, משוגרים לכל חלקי תבל.

"יש מספר אמצעים לנהל את מדיניות החוץ. קיימת מדיניות שאנו מכנים 'עוצמה קשה', כמו הפעלת כוח צבאי והטלת סנקציות או הגשת סיוע. העוצמה הקשה תודגש בעיקר בצבא ובכלכלה. לעומתה יהיו שישתמשו ב'עוצמה הרכה', בה ישתמשו בעיקר באמצעי שכנוע של הצד השני ותהיה אפשרות להגיע להסכם. שילוב ביניהן קיבל ביושר את התואר 'עוצמה חכמה'. כל אלו הם סוגי כלים שונים שעומדים לרשות מדינות, כדי להשיג את יעדיהן. טראמפ החליט ללכת על העוצמה הקשה המתבטאת בסחר ובסנקציות כלכליות. ניתן לומר שהוא אפילו משתמש בכך כגורם ראשון במעלה. הסנקציות מביאות את טראמפ לעמדה הרבה יותר טובה בדיונים. גם אם יהיה מו"מ - הוא יגיע אליו מעמדה של כוח."

"על צפון קוריאה הטיל טראמפ סנקציות שאושרו ע"י האו"ם. אלו סנקציות ששינו במידה מסוימת את המדיניות של קוריאה הצפונית. באיראן הוא רוצה להשיג הסכם גרעין חדש שיטפל בבעיות שההסכם הקודם יצר. למרות שרק עכשיו נכנסו לתוקף הסנקציות האמריקאיות, כבר לפני חודשיים נפגעה הכלכלה האיראנית. משקיעים מביאים את הסנקציות בחשבון, והדבר משפיע על הכלכלה האיראנית."

הקש ששבר

יחסי טורקיה-ארה"ב נקלעו לשפל חסר תקדים בימים אלו. ההשתלחיות המילוליות בין טראמפ לארדואן עלו לשלב המעשים. המטבע הטורקית בצלילה חסרת תקדים לנוכח האיום הכלכלי של טראמפ.

הסנקציות על טורקיה באו בעקבות מעצרו של אנדרו ברנסון, איש דת אמריקאי, והאשמתו במעורבות בניסיון ההפיכה נגד נשיא טורקיה. "הסיפור שבין טורקיה לבין ארה"ב אינו סתמי ואינו מקרי", מבהיר ד"ר כרמזן חוקר בכיר במכון למדיניות נגד טרור. "הוא מרכז מכלול יחסים בעייתיים בין ארה"ב"

את האחריות על המהפכה הצבאית הכושלת בארצו, הטיל ארדואן על המנהיג הטורקי הגולה גולן. מי שהחל כשותפו ואולי אף כפטרונו של ארדואן, נאלץ להגר לארה"ב, ומשם -לטענת ארדואן - פעל להפלתו. ארדואן דרש מארה"ב להסגיר לידיו את פתהוללה גולן, אך האמריקאים דרשו הוכחות לאחריות אותה הטיל ארדואן.

כדי לשכנע את האמריקאים, נקט ארדואן בשורה של פעילויות נגדה. כך הוא עצר, למשל, אנשים בעלי אזרחות טורקית שעבדו בשגרירות האמריקאית. מאותה הסיבה הוא עצר את ברנסון והאשים אותו שהוא חלק מהקונגוניה של ההפיכה הצבאית. לא היה צריך יותר על מנת שהיחסים בין שתי המדינות יורעו.

אם לא די בזאת, נערך בארה"ב באותה תקופה משפט נגד מקורבים לארדואן שהואשמו בעקיפת הסנקציות נגד איראן. מדובר בשחיתויות בקנה מידה בינלאומי גדול מאוד המסתכם במיליארדי דולרים.

25.26x31.08	3/4	עמוד 12	הפלים - כל השבוע	17/08/2018	64845356-1
ד"ר אלי כרמו - 84260					

המתיחות בין טורקיה לארה"ב התפתחה גם בסוגיית מלחמת הכורדים נגד דאע"ש. בעוד ארה"ב תומכת וממנת את הכורדים, טורקיה חוששת מהתעצמותם ומניסיונם החוזר לאחד את כורדיסטן שבתוך הטריטוריה הטורקית למדינה עצמאית. מורכבות כל הנושאים הללו ושילובם בעיתוי זה גרמו למצב להיראות כפי שהוא כעת. העובדה שטורקיה מחממת את יחסיה עם רוסיה, והחליטה לאחרונה לרכוש נשק עתידי מתוצרת רוסית, בשעה שכל הצבא מקבל את כל הנשק כמעט מארה"ב – אינה מוסיפה לה נקודות זכות בצד האמריקאי."

לא הבטחתי לקיים

"מאחר שלברנסון אין קשר לכל הסיפור של ניסיון ההפיכה", מדגיש כרמון, "ובסך הכל הוא הפך לקלף מיקוח בידי הטורקים כדי ללחוץ על ארה"ב להסגיר את פתחוללה גולן, לטראמפ היה חשוב להוציאו לחופשי, והוא עשה כל שביכולתו בנידון. בחודשים האחרונים נראה היה שמסתמן כיוון כלשהו. לאחר לחצים נערכו הסכם, לפיו ארדואן ישחרר את ברנסון, ובתמורה יפעל טראמפ לשחרר פעילה טורקית אסלאמית שפעלה עבור חמאס ונעצרה בישראל.

הרעיון היה צריך לעבור את אישורו של נתניהו, אבל נשיא ארה"ב לא מאוד חשש. מקום של כבוד יש לו בישראל, ובקשה זוטרה שכזו אינה עשויה להתקל בבעיות. זאת למרות שמדובר בתקדים מסוכן."

לאחר שהחלק האמריקאי של העסקה בוצע במלואו, והפעילה שוחררה ללא תנאי, בטורקיה החליטו שלא לעמוד במילתם. ברנסון שוחרר מהכלא, אולם נותר תחת מעקב ובמעצר בית, מה שאינו מאפשר לו לצאת ממדינת הסולטן האסלאמי. וכשמרמים איש עסקים ממולח וותיק כטראמפ, התגובה החריפה בלתי נמנעת. "ארה"ב תטיל סנקציות כבדות על טורקיה בעקבות מעצרו הממושך של הכומר אנדרו ברנסון", הזהיר נשיא ארה"ב. "האדם הזה הוא איש משפחה... הוא סובל מאוד. יש לשחרר את איש הדת החף מפשע הזה מיד."

סגנו של הנשיא, מייק פנס, שלח איום לארדואן בסגנון דומה. "לנשיא ארדואן ולממשלת טורקיה, יש לי מסר בשם נשיא ארה"ב: שחררו את ברנסון עכשיו, או שתכוננו להתמודד עם ההשלכות". פנס לא הסתפק בכך, ואף עודד את בתו של ברנסון עם מסר מרגיע.

"אני מבטיח לכם, כפי שאמרתי לאביכם אתמול, הנשיא טראמפ ואני נמשיך להילחם על שחרורו המלא עד שיחזור למשפחתו ולארה"ב". הדרישה הנחרצת של טראמפ לשחרר את בן הערובה האמריקני בטורקיה באה אחרי החזרתם של

אמריקאים שהוחזקו בידי קוראיה הצפונית. טראמפ דרש שישחררו אותם, ולא – יפעיל את יכולות הענישה שלו. והם שוחררו.

"חשוב להבין", מציין כרמון בסוגריים, "כי המחווה כלפי ארדואן היא הרבה יותר משחרור אזרחי טורקית. מדובר באישה שפעלה במסגרת היחסים הקרובים והחמים שלו עם חמאס. נשיא טורקיה תומך מאוד בחמאס, הרבה לפני משבר המרמה, ואין ספק שהתמיכה התעצמה מאז המשבר.

גם הסכם הפיוס שנערך מאוחר יותר עם ישראל אינו בר משמעות אמיתית. ארדואן ממשיך לתמוך בחמאס, והוא אף מעורב ופעיל נגד ישראל בסוגיית ירושלים. הוא הספיק לקיים כבר שני כנסים אסלאמיים באיסטנבול. שחרור הפעילה היה בעבורו סוכריה מישראל, כשהמתווך הוא לא פחות מטראמפ. אין ספק ששחרור הפעילה סייע גם לחמאס. בעקיפין תמך ארדואן בכך שאזרחי טורקית יכולה להיות חופשיה, למרות שהיא מעבירה כסף לחמאס."

במה מתבטאות הסנקציות נגד טורקיה?

"הסנקציות החלו נגד שני שרים בכירים – שר המשפטים ושר הפנים. מדובר בשרים האחראים אישית למשפט ולמעצר של ברנסון. ככל הנראה יש להם חשבונות אישיים רבים בארה"ב, וטראמפ מקווה שהענישה תרתיע אותם. כשזה לא מספיק, טראמפ עובר לסנקציות של מכסים, ואולי ההמשך יתפתח לסנקציות נגד הממשלה או נגד הכלכלה הטורקית. צריך לזכור שהכלכלה הטורקית אינה במיטבה כלל כרגע, וכל הגבלה כזו או אחרת עלולה לערער אותה עוד יותר.

היו, אגב, סנקציות שלא אפשרו לאזרחים טורקים

25.11x30.98	4/4	13	עמוד	הפלט - כל השבוע	17/08/2018	64845357-2
ד"ר אלי כרמון - 84260						

של ארה"ב. יש תוצאות בטווח המידי, את התוצאות האסטרטגיות עדיין לא רואים, אולם לדעתי הן תהיינה משמעותיות. כשארדואן מאיים שיחפש בעלות ברית אחרות וילך לרוסיה, זה מגוחך. מה שרוסיה יכולה לתת לו לא מגיע למה שארה"ב יכולה לתת לו. קיימים פערים גדולים.

קיימת גם אפשרות שיזרקו את טורקיה מנאט"ו. טורקיה נמאסה גם על אירופה המערבית בהתנהלות שלה, בעיקר בתחום הפליטים. ארדואן משנע פליטים מסוריה לאירופה המערבית. זו ההפגנה שלו על כך שלא מקבלים אותו לאיחוד האירופאי. כך שיש נתונים ונסיבות שנכונות לכל מקום.

בתגובה לסנקציות הציע ארדואן לבני עמו להחליף את הדולרים במטבע הטורקית, וזו הטעות הכי גדולה שהוא עשה, במסגרת תפקידו במשחק הכבוד. דווקא אמירה זו הביאה לתוצאה הפוכה, ואנשים הסתערו על הדולר.

מי ימצמץ ראשון

"טורקיה לא תותר, כשמדובר בנקודות שנוגעות לעצמאות מערכת המשפט שלה", לגלג הסולטן הטורקי על הסנקציות האמריקאיות בשיחה עם כתבים באנקרה. באותה נשימה הבטיח ארדואן שהוא יתנקם וינקוט אמצעים שיפגעו בארה"ב.

"אבל גם ארדואן צריך לחשוש שהאמריקאים ימשיכו לתמוך בכורדים בצפון סוריה", מציין כרמון. "האמריקאים הרי עוד לא יצאו מהשטח. היה הסכם שעוד לא ברצע, אך בנקודה זו מסוגלים האמריקאים לערוך לטורקים תרגיל ולהחזיר לכורדים את השליטה באותו אזור, בעיקר בעיר מנביג'. זו עיר חשובה, עיר מחוז, בה שלטו הכורדים.

קיים הסכם, לפיו האמריקאים ייתנו לטורקים להיכנס לשם. טראמפ יכול למנוע מהם זאת. במקביל מסוגל גם ארדואן להחליט על פעילות צבאית, לשלוח לשם את חייליו, ואז להתנגש עם הצבא האמריקאי. כרגע המצב בין שתי המדינות הללו נפיץ ורגיש מאוד. מדובר בשתי בעלות ברית בנאט"ו מאז מלחמת העולם השנייה. דווקא לכן הופך הנושא השולי, כביכול, של שחרור כומר למשבר מדיני רגיש."

אם מתבוננים על יחסי הכוחות, הרי שארה"ב משמעותית וחזקה בהרבה...

"לארה"ב אכן יש כוח רב יותר. מצד שני יש לארה"ב אינטרסים נוספים. הם רוצים שטורקיה תמשיך להיות חברה בנאט"ו. הם מעדיפים שהטורקים יתרחקו מהרוסים. הם רוצים שטורקיה תבטל את ההסכם של קניית טילים רוסיים ותגיע להסכמה גם בנושא הכורדי. אבל כרגע נראה שעד שלא יוכרע הנושא של שחרור ברנסון, ולא יהיה מו"מ רציני יותר בתחומים אסטרטגים, ייתכן שלא יהיה שינוי לטובה במערכת היחסים.

יש כאן אלמנט של מלחמת כבוד שבה נבחן מי ימצמץ ראשון. לפני מספר שנים ניסה ארדואן להילחם ברוסיה לאחר הפלת מטוס רוסי. הוא חשב שיצליח בכך, אך הוא הביא את המתיחות למשבר. הרוסים הטילו סנקציות רציניות נגד טורקיה, ובסופו של דבר הבין ארדואן מי אדון הבית ונאלץ להתנצל. בהמשך אף הגיע עימם להסכמות בנושא הסורי, יחד עם האיראנים. סוף סוף, מדובר בניסיון מאבק נגד מעצמה. מעצמה שיש לה השפעה ואינטרסים עצומים בטורקיה."

אז כרגע אנו בעמדת המתנה לראות כיצד העניינים יתפתחו?

"בהחלט. ושוב השאלה היא מי יתקפל ראשון. טראמפ מנהל מעצמה חזקה ומרכז כוח רב בידו, אך ייתכן גם שארדואן ינסה לנקוט סנקציות נגד ארה"ב, ואז טראמפ יחליט לסגת, וזה גם יכול לקרות, ראינו זאת בתחום הרוסי וגם בצפון קוריאה. הוא מסוגל לאיים ולפעול ההיפך".

שהוטלו עליהם סנקציות. זה האיתות הראשון, אליבא דטראמפ. לאחר שהוא אינו מניב כל תוצאה, מתקדם טראמפ למכסים. יש לו אמצעים כלכליים דרסטיים נוסף לסנקציות הכלכליות. יש, למשל, בסיס של ארה"ב בטורקיה. מדובר בבסיס חשוב של נאט"ו שארה"ב מפעילה אותו. ארה"ב נהנית מכך שיש לה בסיס באזור, אף כי לאחר התגברות דאע"ש, חשיבותו של הבסיס הרבה יותר פחותה. מי שמרוויח מכך מאות מיליונים ואולי אפילו מיליארדים זוהי טורקיה. טראמפ מסוגל להחליט שמחר הוא מבטל את הבסיס ומוציא את טורקיה מנאט"ו.

האם שיטת הסנקציות מוכיחה את עצמה תמיד? על קוריאה הצפונית הסנקציות השפיעו. על רוסיה כרגע פחות, אך כבר נוצר פוטנציאל שיכול לעבוד. באיראן הכלכלה מתרסקת, והסנקציות מערערות את המצב עוד יותר."

"כשטראמפ פוגש בכלכלה רעועה, הוא נותן לה דחיפה נוספת, שתפול לגמרי. כך הוא חושב שישג את המטרות שלו. לא בטוח שזה יקרה, אבל זה גורם שלפחות המדינות הנפגעות יהיו במגננה. גם את איראן וגם את טורקיה הוא לוחץ עוד יותר. כך הן תיאלצנה להשקיע יותר מאמצים כדי לעצור את המפולות. השבוע חוותה הלירה הטורקית נפילה של יותר מ-50% תוך פחות משבוע. הלירה האיראנית איבדה 80% מערכה בתוך חודשיים-שלושה. מציאות זו מאלצת את איראן לצמצם את המשאבים שהיא מקדישה לפעילות הטוריסטית שלה בסוריה, בלבנון, בתימן, בלוב, בעזה ובכל ארצות ערב. ברגע שהיא נלחצת כלכלית, יש לה פחות משאבים לתרום.

גם לטורקיה יהיו פחות משאבים לפגוע באינטרס

מתן ויזות כניסה לארה"ב. כרגע הסעיף הזה תוקן, אולם טראמפ פעל להחזיר אותו שוב. אי מתן ויזה משפיע על אזרחים טורקים רבים שיש להם משפחה בארה"ב והם מעוניינים לבקרם, או על אזרחים שרוצים לנסוע לטיולים ולתייר באמריקה.

אף שהאיום מופנה כלפי שני אישים מרכזיים, בעקיפין הן פוגעות בכלכלה הטורקית עצמה. כשמרחף באוויר האיום בסנקציות נוספות, ולא ברור באיזה סוג של סנקציות מדובר, אבל ברור שהן תהיינה עם משמעות כלכלית - זה עלול להשפיע על משקיעים, לדוגמה. מדינות ששוקלות להשקיע בטורקיה עלולות למשוך ידיהן מעסקאות. המצב עלול לערער את אמן הציבור בטורקיה, שגם כך רואה את ערך הלירה הטורקית שצונח. בנוסף, אזרחי טורקיה רואים איך הסנקציות הכלכליות גורמות להתמוטטות הכלכלה האיראנית, וזה כדור שלג שמתגלגל ואין להם ביטוח שהם חסינים מכך."

מהקל אל הכבד

"סנקציות אישיות הן יותר סמליות", כך רואה גלבע את הדברים. "מעין אות אזהרה. לכאורה ניסה טראמפ להתחיל בדרך של לחצים. רק שבלאו הכי שני השרים טענו שאין להם נכסים בארה"ב. משם המשיך נשיא ארה"ב להטלת מכסים.

זו, בעצם, המשמעות של סנקציות; הטלת מכסים ואי מתן כניסה לארה"ב. את הסנקציות האישיות, אגב, הוא הטיל גם על מקורבים לפוטין ואוליגרכים. גם באיראן יש שורה של אנשי משמרות המהפכה